

Voorpootrecht, een heerlijk recht* / Mr. L. P. J. Mertens
Jurist Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond (N.C.B.)

1 Behalve de in het Burgerlijk Wetboek genoemde zakelijke rechten als eigendom, erfdienstbaarheid, erfpacht, opstal, vruchtgebruik en gebruik en bewoning, kent ons recht ook nog oude zakelijke rechten van vóór de invoering van ons Burgerlijk Wetboek in 1838.

Tot die oude zakelijke rechten behoren bijvoorbeeld pootrechten, weiderechten, recht van eendekooi, recht van windvang, visrechten, veerrechten, stuwrechten en recht van kerkgestoelte. Zij werden verleend door de landheer en worden daarom ook *heerlijke rechten* genoemd.

2 *Pootrecht* is het aan een bepaald erf verbonden *zakelijke recht*, krachtens welk de rechthebbende *bomen en ander houtgewas op het aangrenzende erf van een ander* (in het bijzonder de berm(en) van de openbare weg) in *eigendom heeft*, de vruchten daarvan trekt en bevoegd is het gewas door ander te vervangen.

Het recht komt ook wel voor onder de benaming voorpootrecht, recht van voorpoting, recht van bepoting, recht van pootstede en recht van aanschot.

Het recht van *overpoot* is het recht om aan de overzijde van de aan het betreffende erf grenzende weg te planten. Het pootrecht komt voor in de Meierij van 's-Hertogenbosch, in het Gelders Rivierengebied, in Overijssel en in de Noordhollandse droogmakerijen.

3 Het pootrecht is op verschillende manieren ontstaan.

a De rechthebbende op de grond verleent aan een ander het recht om vóór diens erf op rechthebbendes grond bomen te planten. De akte of *charter* waarbij dit recht werd verleend noemde men in Brabant *pootkaart*. In Brabant werden pootkaarten verleend door degenen die de „*heerlijkheid*” bezaten, nl. de Hertogen van Brabant en hun opvolgers de Staten-Generaal. De vroegste verlening van voorpoot vinden we in Haaren in 1396, Karel de Stoute verleent het recht in 1470 aan Tongelre, in 1474 aan Hooge en Lage Mierde en Hulsel, en Keizer Karel V in 1551 aan Hilvarenbeek.

De pootkaart bevat meestal de bepaling dat aan de Landsheer een belasting op de houtopbrengst moet worden betaald.

Het pootrecht werd *onopzegbaar* en *erfelijk* verleend aan de inwoners gezamenlijk of aan individualisten. Er was dus geen sprake van een vergunning (zoals bij de plantrechten in de provincie Zeeland) maar van het verlenen van een zakelijk recht voor altijd.

b Voorzover in 1696 de inwoners van de heerlijkheden en dorpen in de Meierij nog geen pootkaarten hadden, werden deze hen verleend door de *Raad van State*.

c Soms behield de eigenaar zich het pootrecht vóór wanneer hij een stuk grond moest afstaan voor de aanleg van een weg. Ook kwam het voor dat de eigenaar van een weg het pootrecht verleende aan degene die zich verplichtte de weg te onderhouden.

4 In 1810 werd de Meierij ingelijfd bij Frankrijk; de pootrechten bleven gehandhaafd totdat *Napoleon* bij dekreet van 16 december 1811 bepaalde dat alle *bomen* op de *keizerlijke wegen* rijkseigendom waren. Hiermede verloren de rechthebbenden de eigendom van de bomen maar niet hun pootrechten. En dat gold dan alleen nog voor de keizerlijke wegen, zodat voor andere wegen alles bij het oude bleef. In 1815 trok *konink Willem I* het dekreet in, doch dit werd niet in het Staatsblad opgenomen zodat het Keizerlijk Dekreet betreffende de grote wegen, thans rijkswegen, nog steeds geldt. *Provinciale Staten van Noord-Brabant* hebben het recht van voorpoting nog eens

uitdrukkelijk erkend bij hun Poot- en plantreglement van 1820, 1878 en 1889. Ook in de *Grondwet* wordt thans (nog) bepaald dat de opheffing van de heerlijke rechten door de wetgever moet worden geregeld, waarmee deze rechten ook daarin zijn erkend.

5 Het pootrecht wordt wel vergeleken met het recht van opstal. Het pootrecht is echter onopzegbaar, geeft het recht van vruchttrekking en tot vervanging van het gepote. Het pootrecht rust op het aanliggend *erf*, evenals het opstalrecht; vervreemdt men die grond dan wordt de nieuwe eigenaar van rechtswege rechthebbende op het pootrecht.

Het pootrecht kan bij provinciale of gemeentelijke verordening worden *beperkt*, maar het recht zelf moet worden geëerbiedigd (Hoge Raad in 1887). De verordening kan dus nooit verbieden te potten bij verbreding van de weg, echter wel geoorloofd is de hoogte van de bomen, de onderlinge afstand of de richting te regelen.

6 Hoewel het pootrecht hoort bij de eigendom van het aan de weg grenzende erf, moet het bij de *ruilverkaveling* afzonderlijk worden aangemeld en opgenomen in de *lijst van rechthebbenden* (Rechtbank 's-Hertogenbosch, 5 augustus 1977). Denkt u daaraan, want anders kan het pootrecht bij de akte van toedeling vervallen. De plaatselijke commissie houdt immers rekening met het verkeer op de openbare wegen en met het land-schapsplan. Bovendien wil de wegbeheerder tegenover zijn kosten ook wel wat inkomsten uit houtverkoop zien. Tenslotte geeft uw pootrecht geen *verrekeningsproblemen* voor de plaatselijke commissie als uw pootrecht niet op de lijst van rechthebbenden voorkomt.

Dat het pootrecht de mensen ter harte gaat blijkt wel uit het feit dat het aangekondigde verval daarvan in de ruilverkaveling Smaldonken (Schijndel) vele mensen deed tegenstemmen, zodat mede daardoor de ruilverkaveling werd afgestemd.

De Landinrichtingsdienst (vroeger Kultuurtechnische dienst) gaat ervan uit dat het pootrecht alleen dan dient afgekocht te worden als er geen andere mogelijkheden zijn. In de ruilverkaveling Veghel-Erp werd voor het voorpootrecht f 4,— per strekkende meter geboden.

In Best werd enkele jaren geleden het voorpootrecht en het overpootrecht afgekocht voor respectievelijk f 5,— en f 7,50 per strekkende meter.

7 Hoe kunt u uw pootrecht bewijzen?

In *archieven* in Brussel en op het Provinciehuis te 's-Hertogenbosch zijn nog oude pootkaarten te vinden, waarop de meeste pootrechten staan aangegeven. Ook wordt in de *notariële akte* van eigendomsovergang, waarbij u eigenaar bent geworden, of in de akten van uw rechtsvoorgangers, het pootrecht nogal eens vermeld.

Degene die het pootrecht meent te hebben zal echter altijd *zelf het bewijs moeten leveren*, omdat de rechter ervan uitgaat dat de eigenaar alle rechten bezit zolang een ander niet kan bewijzen dat hij ook een recht op die eigendom heeft. Ter geruststelling zij echter vermeld dat de Bossche Rechtbank nogal spoedig het (begin van) bewijs van een pootrecht aanneemt.

8 Tot besluit een verzuchting van het gemeentebestuur van Haaren in 1885, waarmee vele bestuurders van gemeenten, plaatselijke commissies van ruilverkaveling en wegbeheerders zullen kunnen instemmen: „Groter verwarring is schier niet denkbaar, dan bestaat opzichtsens het zoogenaamd plantrecht (bedoeld is „pootrecht”) op de gemeentewegen. Van daar velerlei moeilijkheden; eene vruchtbare bron voor processen; interessanter van het standpunt der juristen, naar gelang der oudheid van de rechtsbronnen, welke ter zake moeten dienen, maar daarom vaak noodlottiger voor de rechthebbenden”.

Voor advocaten is het voorpootrecht waarschijnlijk ook een heerlijk (ge)recht.

* Overgenomen uit „Boer en Tuinder”, 14 juni 1979.